

**MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE
AND INNOVATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
TASHKENT STATE UNIVERSITY OF UZBEK LANGUAGE
AND LITERATURE NAMED AFTER ALISHER NAVOI**

ZAMONAVIY DUNYODA SOTSIOLOGIYA VA AMALIY PSIXOLOGIYA MUAMMOLARI

Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi

materiallari

2025

7-MAY

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLAR KAFEDRASI

**ZAMONAVIY DUNYODA
SOTSILOGIYA VA AMALIY
PSIXOLOGIYA MUAMMOLARI**

**(“Problems of sociology and applied psychology in the modern
world”**

**«Проблемы социологии и прикладной психологии в
современном мире»**

**«Modern dünyada sosyoloji ve uygulamalı psikolojinin
sorunları»**

**«Қазіргі әлемдегі әлеуметтану және қолданбалы психология
мәселелері»)**

**XALQARO ILMIY-AMALIY ONLAYN KONFERENSIYASI
M A T E R I A L L A R I**

**“BOOKMANY PRINT”
TOSHKENT – 2025**

UO‘K: 301.01

KBK: 60.5

Z 25

Zamonaviy dunyoda sotsiologiya va amaliy psixologiya muammolari [Matn]: to‘plam / Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti. – Toshkent: Bookmany print, 2025. – 418 b.

Mazkur to‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universitetida «Zamonaviy dunyoda sotsiologiya va amaliy psixologiya muammolari» mavzusida o‘tkazilgan xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi materiallaridan iborat.

Anjuman O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2025-yilda xalqaro miqyosda o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnikaviy tadbirlar rejasiga muvofiq hamda Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti, xorijiy universitetlar hamda ilmiy tatqiqot markazlari hamkorligida tashkil etilgan.

Ilmiy to‘plamda respublikamiz hamda xorijiy mamlakatlar oliy o‘quv yurtlarida faoliyat olib borayotgan professor-o‘qituvchilar, sotsiologiya va amaliy psixologiya va ijtimoiy fanlar yo‘nalishlarida ilmiy tadqiqotlar olib borayotgan olimlar, doktorantlar va mustaqil tadqiqotchilar hamda iqtidorli talabalarining ilmiy maqolalari jamlangan.

To‘plam uchun mas’ullar:

Mas’ul muharrir: Sh. Sirojiddinov filologiya fanlari doktori, Akademik.

Ilmiy muharrirlar: O. Jamoliddinova pedagogika fanlari doktori, professor; I. Aslonov psixologiya fanlari nomzodi, dotsent.

Taqrizchilar: S. Mexammedova filologiya fanlari doktori, professor; R. Sabirova psixologiya fanlari nomzodi, professor (Qozog‘iston).

Tahrir hay’ati: V. Sattorov pedagogika fanlari nomzodi, dotsent, A. Buranov filologiya fanlari boyicha falsafa doktori (PhD), Boboyor To‘raev, psixolog, katta o‘qituvchi; F. Fayziyeva sotsiologiya fanlari boyicha falsafa doktori (PhD), Luiza Amirova katta o‘qituvchi; V. Sattorov pedagogika fanlari nomzodi, dotsent, G. Jobborova katta o‘qituvchi, F. Karimov katta o‘qituvchi, B. Hayitboyev o‘qituvchi .

Tuzuvchilar: I. Aslonov, A. Buranov, F. Fayziyeva, G. Jobborova, Luiza Amirova

Sahifalovchi va dizayner: Boboyor To‘rayev, psixolog, katta o‘qituvchi

Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardirlar.

ISBN 978-9910-06-587-3

© Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti, 2025.

© “Bookmany print” nashriyoti, 2025.

MUNDARIJA

KIRISH SO‘ZI

Akademik, Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich (O‘zbekiston)13

PROFESSOR-O‘QITUVCHILAR MEHNAT UNUMDORLIGINING SOTSIOLOGIK TAHLILI

Alikariyev Nuriddin Safarkariyevich (O‘zbekiston).....15

O‘ZBEKISTONDA SOTSIOLOGIYA FANINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Bekmurodov Mansur Bobomurodovich (O‘zbekiston).....20

OILAGA PSIXOLOGIK XIZMATNI KO‘RSATISHGA KONSEPTUAL YONDASHUV ASOSLARI VA ZARUR TAMOIYILLAR

Akramova Feruza Akmalovna (O‘zbekiston).....24

BAYKAN SEZER‘IN DOĞU TOPLUMLARININ SORUNLARINI ANLAMA KONUSUNDAKI FIKIRLERININ ÖZELLİĞİ

Hayati TÜFEKÇİOĞLU, (Türkiye)29

СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ ИДЕИ БАЙКАНА СЕЗЕРА В КОНТЕКСТЕ КОНФЛИКТА МЕЖДУ ВОСТОКОМ И ЗАПАДОМ

Ebulfez Süleymanlı, (Türkiye), Шебалина Ольга Андреевна, (Qazaqistan)33

INSONIYLIKNING KUCHI, MUHABBAT SARMOYASI VA EZGULIK STRATEGIYASI

Kamol Yavuz Ataman, (Türkiye)42

ЦИФРОВЫЕ СПОСОБЫ МЕЖПОКОЛЕНЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ СЕМЬЕ

Ахундзаде Умай Туфан гызы, (Азербайджан)47

TURKIY XALQLAR FALSAFASI: ONTOLOGIYA

Buranov Anvar Korabaevich (O‘zbekiston)51

I SHO‘BA.

ZAMONAVIY JAMIYAT VA SOTSIOLOGIYANING DOLZARB MASALALARI

ТРАНСФОРМАЦИЯ ЦИРКУЛИРОВАНИЯ СЛУХОВ В УЗБЕКИСТАНЕ В СОВРЕМЕННЫЙ ПЕРИОД

Сеитов Азамат Пулатович (O‘zbekiston).....56

GÖÇ VE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK: UYUM MU, ÇATIŞMA MI? Hamza Ateş, (Türkiye)	59
IJTIMOIIY GERONTOLOGIYANING SOTSIOPSIXOLOGIK JIHA TLARI Sodiqova Shohida Marxaboevna (O‘zbekiston)	65
TA’LIM SIFATINI BOSHQARISH TIZIMINI YARATISHNING SOTSIAL TAMOYILLARI Alikariyeva A’loxon Nuriddinovna (O‘zbekiston)	68
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ BIG DATA ДЛЯ АНАЛИЗА ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ И СОЦИАЛЬНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ Файзиева Фарагат Бахтияровна (O‘zbekiston)	73
РОЛЬ СЕМЬИ И ТРАДИЦИОННЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ПОДДЕРЖАНИИ СТАТУСА ПОЖИЛЫХ В УЗБЕКИСТАНЕ Рахимова Машкура Инамжановна (O‘zbekiston)	80
SPORT SOTSIOLOGIYASINING EVROOSIYO MAYDONI Gonashvili Aleksandr Sergeevich (Rossiya)	87
TÜRKİYE’DE MÜZİK SOSYOLOJİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE GÜNCEL KONULARI Ecem Tuğçe Akbulut (Türkiye)	89
ЯЗЫКОВАЯ СИТУАЦИЯ В СЕМЬЕ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД НА СТАТУС КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА Молдагазинова Жулдыз Маратовна (Qazaqistan)	96
O‘ZBEKISTON SHAROITIDA TADBIRKORLIK SOTSIOLOGIYASINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI Nazarova Nilufar Jo‘rayevna (O‘zbekiston)	98
O‘ZBEKISTONDA JAMIYAT IJTIMOIIY KONSOLIDATSIYASI VA UNI MUSTAHKAMLASHDA MA’NAVIY-MA’RIFIY DASTURLARNING O‘RNI Shaumarova N.K., Ahmedova F.M. (O‘zbekiston)	101
YAPAY ZEKÂNIN PSİKOSOSYAL İZLERİ Selenay Şahin (Türkiye)	105
YOSH RAHBARLAR BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI SOTSIOMETRIK O‘LCHASH MEZONLARI Xakimova Anora Karimovna (O‘zbekiston)	108
YOSHLAR IJTIMOIIY KAPITALI RIVOJLANISHINING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA’SIRI Xo‘jamqulov Adham Qo‘chqor o‘g‘li (O‘zbekiston)	111

ALGORITHMIC SPACES: THE POWER OF SOCIAL MEDIA IN SHAPING
URBAN MEMORY

Beyza Özer (Türkiye)115

ҚОҒАМДЫ ЗЕРТТЕУДІҢ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Әділхан Ескендір, Аринов Ерлан Кенжебаевич (Qazaqistan)119

YANGI O‘ZBEKISTONDA, OILA MUSTAHKAMLIGINING ASOSIY OMILLARI

Razzakova Nargis Yuldashevna (O‘zbekiston)121

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ НЕФОРМАЛЬ-
НОЙ ЗАНЯТОСТИ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

Исламбаев Равшанбек Исламбай угли (O‘zbekiston)124

TALKOT PARSONSNING FUNKSIONALIZM NAZARIYASI

Ibragimov Jasurbek Ilhomjon o‘g‘li (O‘zbekiston)128

AHOLINI IJTIMOIIY HIMOYA QILISH - ZAMONAVIY DAVLATNING
FUNKSIYASI SIFATIDA

Boboev Sherzod Norkuzievich (O‘zbekiston)132

HARBIY XIZMATDA AXLOQ, INTIZOM VA HUQUQIY MAS’ULIYAT
MASALALARI

Farida Mirjavxarova, Feruza Ahmedova (O‘zbekiston)134

OILA KICHIK IJTIMOIIY GURUH SIFATIDA: NAZARIY YONDASHUVLAR VA
ZAMONAVIY TENDENTSIYALAR

Abdug‘ofurova Gulziyo Farrux qizi (O‘zbekiston)138

GENDER, EQUALITY, AND FEMINISM: THEORETICAL AND PRACTICAL
PERSPECTIVES

Mardiyeva Malika Abduvaliyevna (O‘zbekiston)141

FROMMNING «SOG‘LOM JAMIYAT» ASARIDA ERKINLIK, MUHABBAT VA
INSONIY QADRIYATLAR TALQINI

**Maxsimova Madinabonu Maxtum qizi, Askaraliyeva Nazokat Mirzatilla qizi
(O‘zbekiston)**143

II-SHO‘BA.

AMALIY PSIXOLOGIYA VA ZAMONAVIY DUNYO

ZIGMUND FREYD G‘OYALARINING BADIY ADABIYOTGA TA’SIRI
XUSUSIDA

Aslonov Ilkhom Nizomovich (O‘zbekiston)146

CURRENT SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF MODERNITY

**Spiridonov Yaroslav Vyacheslavovich, Savratskaya Elena Yurievna, Gonashvili
Aleksandr Sergeevich (Rossiya)**150

STUDY OF SANOGENE AND PATHOGENIC PROPERTIES IN APPLIED PSYCHOLOGY

Abdurakhmonova Zukhra Abdurakhman kizi (O‘zbekiston)153

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК - ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ:
МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ДЕРЕКТЕР

Сатиева Шолпан Серикбосыновна (Qazaqistan)158

ZAMONAVIY SHAXSNING PSIXOLOGIK HOLATIGA SUN'IY
INTELLEKTNING TA'SIRI

To‘rayev Boboyor Baxtiyorovich (O‘zbekiston)162

JAMIYATIDA OILAVIY AJRIMLAR SABABLARI VA ULARNING IJTIMOIIY-
PSIXOLOGIK OQIBATLARI

Karimov Farxod Toshtemirovich (O‘zbekiston)166

RAQAMLI ASRDA PSIXOLOGIK SALOMATLIK: IJTIMOIIY TARMOQLAR VA
INSON RUHIYATIGA TA'SIRI

O‘razaliyeva Sevinch Marat qizi, Amirova Luiza Maratovna (O‘zbekiston)169

O‘SMIR QIZLARDA STRESS HOLATI XUSUSIYATLARINING PSIXOLOGIK
TAXLILI

Meliyeva Sabina, Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi (O‘zbekiston)172

QIZLARNI ERTA TURMUSHGA BERISHNING PSIXOLOGIK SABABLARI

Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi (O‘zbekiston)175

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ
ПРОБЛЕМЫ БУЛЛИНГА

Амирова Луиза Маратовна (O‘zbekiston)178

BOLALARDA KO‘P TILLILIK VA UNING O‘ZIGA XOSLIGI BLINGVIZMNI
SHAKLLANISHI

Giyasova Nozimaxon Qahramon qizi (O‘zbekiston)181

ZAMONAVIY PSIXOLOGIYANING PEDAGOGIKA BILAN BOG‘LIQLIGI

Sharifxo‘jayeva Aziza, Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi (O‘zbekiston)186

FARZAND TARBIYASIDA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR

Mamasodiqova Muhayyo, Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi (O‘zbekiston)188

СОВРЕМЕННЫЕ ФОРМЫ ПРОЯВЛЕНИЯ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ В
ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

**Алимбаева Роза Тогайовна, Баймуканова Маржангуль Токтаровна,
Барикова Алёна Рудольфовна (Qazaqistan)192**

BOLALARNING PSIXOLOGIK BUZILISHLARIDA GADJETLARNING
PSIXOLOGIK TA'SIRI

Karimova Madina Xolmurotovna, Nishanboeva Mahbuba (O‘zbekiston)195

IJTIMOYIY TA’SIR VA KONFORMIZM: ODAMLAR NIMA UCHUN KO’PCHILIKKA ERGASHADI Hamdamova Gulsanam Mahmudjon qizi (O‘zbekiston)	198
PSIXOANALIZDA SHAXS MUAMMOSI Axmedova Marjona Umarbek qizi, Giasova Nozima (O‘zbekiston)	202
STRESSNING GLOBAL O‘SISHI VA RUHIY SALOMATLIK MASLAHATLARI Urishboyeva Gulsanam G‘ulom qizi (O‘zbekiston)	204
SUN’IY INTELLEKT ALDASHI MUMKINMI? IJTIMOYIY PSIXOLOGIYA NUQTAI NAZARIDAN TAHLIL Turaev Boboyor Baxtiyarovich, Ochilova Moxina Bexzod qizi (O‘zbekiston)	208
KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O‘QUVCHI XOTIRASINI SHAKLLANTIRISHDA PSIXOLOGIK O‘YINLARNING TA’SIRI Shaumarova Iroda Turg‘un qizi (O‘zbekiston)	210
VOYAGA YETMAGAN YOSHLAR ORASIDA AXBOROT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH Mumindjonova Madina Abdurazzoqovna (O‘zbekiston)	214
TAFAKKURNING MEHNAT FAOLIYATIDA VUJUDGA KELISHI VA RIVOJLANISHI Xasanova Sevinch Ravshanbek qizi, Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi (O‘zbekiston)	217
XOTIRANI EKSPREMINTAL O‘RGANISH Karimova Madina Xolmurotovna, Napasova Negin Nodirovna (O‘zbekiston) ...	220

III SHO‘BA:

TA’LIM-TARBIYA METODOLOGIYASI VA PEDAGOGIK MUAMMOLAR

ГОТОВНОСТЬ СПЕЦИАЛИСТОВ К ОКАЗАНИЮ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ И Тьюторского сопровождения в российском образовании Быстрова Юлия Александровна, Шеманов Алексей Юрьевич, Самсонова Елена Валентиновна (Россия)	223
КОУЧИНГОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ-ЛОГОПЕДОВ Муминова Лола Рахимовна (O‘zbekiston)	226
ҚОҒАМНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САНАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ АБАЙ ҚҰНАНБАЙҰЛЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ КӨЗҚАРАСТАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ Газизова Назигул Слямболовна (Qazaqistan)	231

BO‘LAJAK PEDAGOGIYALARNI TA’LIM OLUVCHILAR SOG‘LOM TURMUSH MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONIGA TAYYORLASH TEKNOLOGIYALARI Jamoldinova Odinaxon Rasulovna (O‘zbekiston)	235
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮДЕРІСТЕ ЖОБАЛАУДЫ ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ Бейсенбекова Гүлмира Бекінқызы, Тұрғанбай Алтынай Тохмаханбетқызы (Qazaqistan)	245
ИНКЛЮЗИВТИ БІЛИМ БЕРУ: ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕЛЕР МЕН ЕНГІЗУ МӨСЕЛЕЛЕРІ Әшім Аружан Мақсұтқызы (Qazaqistan)	248
TALABALAR FAOLIYATINING MUSTAQIL TA'LIM Olishga ERISHISHDAGI NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI Vaxob Naqshbandovich Sattorov (O‘zbekiston)	251
TA'LIM MAQSADLARINI DARS JARAYONIDA ANIQLASHNING DOLZARBLIGI Vaxob Naqshbandovich Sattorov (O‘zbekiston)	254
ФАКТОРЫ РИСКА ОБРАЗА ЖИЗНИ ДЕТЕЙ ГРУППЫ РИСКА И ИХ ОТНОШЕНИЕ К ЗДОРОВОМУ ОБРАЗУ ЖИЗНИ Исраилова Нодира Ачилбаевна (O‘zbekiston)	256
HARAKAT FAOLLIGIGA ERISHISHDA “MILLIY HARAKATLI O‘YINLAR” NING AHAMIYATI Alimboeva Roziya Davulovna (O‘zbekiston)	260
SPORT TO‘GARAKLARNI TASHKIL ETISH METODIKASI Tulenova Xolida Bekturganovna (Qazaqistan), Alimboeva Roziya Davulovna (O‘zbekiston)	263
VATANIMIZDA “JISMONIY TARBIYA VA SPORT”NING RIVOJLANISHI VA TA'LIMDAGI AHAMIYATI Alimboeva Roziya Davulovna (O‘zbekiston)	266
HOZIRGI YOSH OILALARGA O‘RNAK BO‘LA OLADIGAN MUKAMMAL OILA TASVIRI “OYBEK VA ZARIFA” OILASI TIMSOLIDA Boygobilova Dilbar Fahriddin qizi, Jobborova Gulnoza Kadamovna (O‘zbekiston)	270
OILA TARBIYASINING BOLA SHAXSI SHAKLLANISHIDAGI O‘RNI Rustamova Aziza Akmal qizi, Jobborova Gulnoza Kadamovna (O‘zbekiston)	275
YUSUF XOS HOJIBNING «QUTADG‘U BILIG» DOSTONI VA UNING BARKAMOL SHAXSNI SHAKLLANTIRISHDAGI AHAMIYATI Jo‘raeva Sohibjamol Norqobilovna, Karimova Madina Xolmurotovna (O‘zbekiston)	279

“BURHONIDDIN MARG‘INONIYNING “AL-HIDOYA” ASARIDA INSON HUQUQLARI VA MAJBURIYATLARI: PEDAGOGIK YONDASHUV” Botirov Bobirmirzo Mirodiljon o‘g‘li (O‘zbekiston)	282
MATBUOT VA NASHRIYOT TERMINLARINI TARTIBGA SOLISH MUAMMOLARI Bekmurodov Tog‘oymurod Panjiyevich (O‘zbekiston)	285
OTA-ONALAR ORASIDA EKOLOGIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISH Farmonova Diyora (O‘zbekiston)	289
SHARQ ALLOMALARINING TABIAT VA EKOLOGIYA HAQIDAGI FIKRLARI Matnazarova Karomat Otaboevna, Yergasheva Nargiza G‘ofurjon qizi (O‘zbekiston)	292
INKLYUZIV TA‘LIMGA JALB QILINGAN NUTQIDA NUQSONI BO‘LGAN BOLALARNI MUMTOZ MUSIQA ASARLARI ASOSIDA KORREKSIYALASH Yuldoshev Umidjon Yuldoshevich (O‘zbekiston)	297
BO‘LAJAK MUSIQA O‘QITUVCHILARIGA AN‘ANAVIY XONANDALIK ASARLARINI O‘RGATISHDA ZAMONAVIY METODIK YONDASHUVLAR Jumayeva Mohiniso Sa‘dullayevna (O‘zbekiston)	299
OLIY TA‘LIM MUASSASALARI TALABALARI O‘RTASIDA HUQUQBUZARLIK-LARNI OLDINI OLISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI Shamshimetov Timur Tashtemirovich (O‘zbekiston)	302

IV SHO‘BA:

FALSAFA, TARIX VA DINSHUNOSLIK FANLARINI O‘QITISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

POLOVES-QIPCHOQ TILLARIGA OID DINIY MANBALAR VA TEONIMLAR TAHLILI Buranov Anvar Korabaevich (O‘zbekiston)	307
DINSHUNOSLIK FANINI O‘QITISHDA BURHONIDDIN MARG‘INONIY ILMIY MEROSINING AHAMIYATI Botirov Bobirmirzo Mirodiljon o‘g‘li (O‘zbekiston)	311
ABU ALI IBN SINONING FALSAFIY QARASHLARI Ibrogimova Gulbaxor Eshmamatovna (O‘zbekiston)	313
INSON VA JAMIYAT HAYOTIDA AXLOQNING O‘RNI Ibrogimova Gulbaxor Eshmamatovna (O‘zbekiston)	314

ABU ALI IBN SINONING FALSAFIY QARASHLARI

Ibrojimova Gulbaxor Eshmamatovna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

"Ijtimoiy-gumanitar fanlar" kafedrası o'qituvchisi

gulbahoribragemova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola Ibn Sinoning falsafiy qarashlarini o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, uning borliq, aql, bilish jarayoni va inson mohiyati haqidagi fikrlari tahlil qilinadi. Ibn Sino Aristotel va Forobiy ta'limotlari asosida o'z falsafiy tizimini yaratgan va uni metafizika, aql nazariyasi hamda ilmiy bilish tamoyillari bilan boyitgan. Uning fikricha, borliqning asosi - birlamchi sabab (iloh) bo'lib, barcha mavjudotlar undan kelib chiqadi.

Kalit so'zlar: Ibn Sino, borliq, bilish nazariyasi, aql, falsafa, ruh, metafizika, Sharq mutafakkirlari.

Abstract: This research is dedicated to studying philosophical views of Ibn Sina, analyzing his ideas on existence, intellect, the process of cognition, and the essence of human nature. Ibn Sina developed his philosophical system based on the teachings of Aristotle and Al-Farabi, enriching it with metaphysics, the theory of intellect, and principles of scientific knowledge. According to his philosophy, the foundation of existence is the primary cause (God), from which all beings emanate.

Key words: Ibn Sina, existence, epistemology, intellect, philosophy, soul, metaphysics, Eastern thinkers.

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. Ibn Sino (Avitsenna) Sharq va G'arb tafakkuriga katta ta'sir ko'rsatgan buyuk mutafakkirdir. Uning borliq, aql, bilish va inson mohiyati haqidagi qarashlari falsafa, psixologiya, tibbiyot va ilmiy bilish tamoyillarini o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Uning asarlari metafizika, mantiq, tabiiy fanlar va axloq falsafasini qamrab olib, bugungi kungacha ilmiy doiralarda tadqiq etib kelinmoqda. XXI asrda sun'iy intellekt, bilish nazariyasi va axloqiy tamoyillar rivojlanib borar ekan, Ibn Sinoning tafakkur va ilmiy bilishga oid qarashlarini o'rganish dolzarb bo'lib qolmoqda. Shu sababli, ushbu tadqiqot uning falsafiy qarashlarini zamonaviy nuqtayi nazardan tahlil qilish va ularning bugungi ilm-fan va falsafaga ta'sirini ochib berishga qaratilgan.

Muammo va savollar. Maqola quyidagi savollarga javob berishga qaratilgan:

- Ibn Sinoning borliq haqidagi qarashlari qanday asoslangan?
- Bilish va aql haqidagi fikrlari qanday tushuntirilgan?
- Uning falsafasi Sharq va G'arb tafakkuriga qanday ta'sir qilgan?
- Bugungi kunda Ibn Sinoning g'oyalari qanday ahamiyatga ega?
- Ibn Sinoning tafakkur va ilmiy bilishga oid qarashlari qanday ahamiyatga ega?

XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, **Ibn Sinoning falsafiy qarashlari** nafaqat o'z davrida, balki bugungi kunda ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Uning **borliq, bilish va aql haqidagi fikrlari** Sharq va G'arb tafakkuriga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Ayniqsa, mavjudotlarning kelib chiqishini zarurat va mumkinlik tamoyillari orqali tushuntirishi falsafaning keyingi rivojiga katta hissa qo'shgan.

Bilish nazariyasi sohasida Ibn Sino inson tafakkurini hissiy idrok, aql va ilohiy ilhom orqali shakllanishi bilan izohlab, bilish jarayonining murakkabligini asoslab bergan. Bu gʻoyalar keyinchalik Yevropa falsafasi, ayniqsa, Uygʻonish davri tafakkurida oʻz aksini topgan.

Shuningdek, u **ilm va din uygʻunligi** masalasiga eʼtibor qaratib, bu ikki sohani qarama-qarshi emas, balki oʻzaro toʻldiruvchi tushunchalar sifatida koʻrgan. Bu yondashuv hozirgi ilmiy-falsafiy bahslar uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Maqolada Ibn Sinoning borliq haqidagi qarashlari, bilish nazariyasi, aql va ruh tushunchasi hamda ilm va din uygʻunligi masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, uning Gʻarb falsafasiga taʼsiri va zamonaviy fan uchun ahamiyati yoritiladi. Ishda “Kitob ash-Shifo”, “An-Najat”, “Al-Ishorot va at-Tanbihat” kabi asarlar hamda Oʻzbekiston olimlarining tadqiqotlari asosida ilmiy tahlil oʻtkaziladi. Natijalar Ibn Sinoning falsafiy merosini chuqurroq anglashga hamda uning gʻoyalari zamonaviy tafakkurga qanday taʼsir koʻrsatganini aniqlashga yordam beradi.

Ibn Sinoning ilmiy merosi **metafizika, bilish nazariyasi, tibbiyot, tabiiy fanlar va axloq falsafasi** kabi koʻplab sohalarda hanuz oʻrganilib kelmoqda. Uning asarlari va falsafiy gʻoyalari bugungi zamonaviy fan va tafakkur rivojida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Ibn Sino. *Kitob ash-Shifo* (Shifo kitobi). Toshkent: Fan, 2004.
2. Ibn Sino. *An-Najat* (Najot kitobi). Toshkent: Sharq, 2008.
3. Ibn Sino. *Al-Ishorot va at-Tanbihat* (Ishoralar va tanbehlar). Toshkent: Maʼnaviyat, 2012.
4. "Abu Ali ibn Sino va uning falsafiy qarashlari" – Maqolani oʻqish
5. "Abu Ali ibn Sinoning ijtimoiy-falsafiy qarashlarining baʼzi jihatlarini" – Maqolani oʻqish
6. "Abu Ali ibn Sino taʼlimotining falsafiy qarashlari" – Maqolani oʻqish
7. "Ibn Sino falsafasida inson kamolotining adolatli, ideal jamiyat boshqaruvchisi" – Maqolani oʻqish
8. "Abu Ali ibn Sinoning ilmiy merosidagi falsafiy qarashlarning xususiyatlari" – Maqolani oʻqish
9. "Ibn Sino bilish nazariyasining mohiyati va unda mantiq" – Maqolani oʻqish

UDK 172.1...

INSON VA JAMIYAT HAYOTIDA AXLOQNING OʻRNI.

Ibrojimova Gulbaxor Eshmamatovna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat oʻzbek tili va adabiyoti universiteti,

“Ijtimoiy-gumanitar fanlar” kafedrası oʻqituvchisi, tadqiqotchi.

gulbahoribragemova@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Etika fanining qadimiy fan boʻlib, u bizda “Axloq ilmi”, “Odobnoma” kabi nomlar bilan atalgani, eramizdan avvalgi IV asrda yashagan yunon

faylasufi Arastu tomonidan fanga kiritilgani, etikaga bergan ta’rifi tahlil qilinadi. Axloq-inson ma’naviy kamoloti sarchashmalaridan biri bo‘lib, u tufayli jamiyat ravnaq topadi, fuqarolarning baxt-saodati haqidagi orzu-umidlari ro‘yobga chiqadi.

Kalit so‘zlar: Etika, Arastu, axloq, axloqiy ong, axloqiy hissiyot, xulq, ekologiya, gedonizm, evdemonizm, muhabbat, nafrat, ezgulik, yovuzlik, burch, vijdon, shafqat, ideal.

ANNOTATION

The article discusses the field of ethics as an ancient discipline, known to us as "moral science" and "etiquette," which was introduced by the Greek philosopher Aristotle in the 4th century BC. It analyzes his definition of ethics, highlighting that morality is one of the sources of human spiritual development, which contributes to the prosperity of society and the realization of citizens' hopes and dreams for happiness.

Key words: Ethics, Aristotle, morality, moral consciousness, moral emotions, behavior, ecology, hedonism, eudemonism, love, hatred, goodness, evil, duty, conscience, compassion, ideal.

KIRISH

Odamzod ijtimoiy mavjudot sifatida shakllana boshlagan kundayoq axloq paydo bo‘lgan. Odamzodning o‘zi ular o‘rtasidagi axloqiy munosabatlarning hosilasi sifatida shakllana borgan. Odamlar o‘rtasidagi axloqiy munosabatlar negizida jamiyatning axloqiy hayoti ijtimoiy borliqning tarkibiy qismi sifatida qaror topgan. Inson va jamiyat hayotida axloq talab qiluvchi, tartibga soluvchi, boshqaruvchi, yo‘naltiruvchi kuch bo‘lganligi uchun ham buyuk mutafakkirlar, shoirlar, olimlar, davlat va jamoat arboblarning diqqatini o‘ziga tortib kelgan.

Arastu etikaga – insonlar orasidagi munosabat doirasi va oqil ijtimoiy hayvon (individd)ning axloqini o‘rganuvchi fan deb ta’rif bergan. Bu haqda “Nikomax etikasi”, “Evdem etikasi”, “Katta etika” kitoblarini yozib “Etika” faniga asos solgan.⁵⁰ “Falsafa: qomusiy lug‘at”ida: “Axloq(arab. Xulqning ko‘pligi; lot. Moralis- xulq-atvor) – ijtimoiy ong shakllaridan biri. Kishilarning tarixan tarkib topgan xulq-atvori, yurish-turishi, ijtimoiy va shaxsiy hayotdagi o‘zaro, shuningdek, jamiyatga bo‘lgan munosabatlarni tartibga solib turuvchi barqaror, muayyan norma va qoidalar yig‘indisi”⁵¹, - deb ta’riflangan. Etika axloqning kelib chiqishi va mohiyatini o‘rganadi. “Axloq” so‘zi arabchadan olingan bo‘lib, insonning muomala va ruhiy xususiyatlari majmuyini, fe’lini, tabiatini anglatadigan “xulq” so‘zining ko‘plik shaklidir. Inson va jamiyat hayotida axloq quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- Axloqning tartibga solish, boshqarish funksiyasi;
- Axloqning aksiologik funksiyasi;
- Axloqning maqsadga yo‘naltirish funksiyasi;
- Axloqning bilish funksiyasi;
- Axloqning tarbiyaviy funksiyasi;
- Axloqning kommunikativ funksiyasi.

⁵⁰ Аристотель. Никомахова этика./ Аристотель. Сочинение. В 4 х-т Т. 4. -М.: Мысль, 1984. С. 55 -62

⁵¹ Falsafa: Qomusiy lug‘at / Tuzuvchi va ma’sul muharrir. Q.Nazarov. -T.: Sharq, 2004. – 40b.

Axloqiy tarbiya oiladan boshlanadi. Oiladagi muhabbat, ishonch, o‘zaro tushunish va g‘amxo‘rlik bolaning ochiqko‘ngil va to‘g‘riso‘z bo‘lib tarbiya topishiga zamin bo‘ladi. Bolaning tabiati va ruhiyati ota-onalar o‘rtasidagi munosabatlar asosida shakllanadi. “Bolaga beriladigan asosiy ruhiy tarbiya aniqlik va nutqdir. Bola bilan aniq va toza tilda gaplashish kerak. Bolaning dastlabki ta‘lim olish-o‘rganishi o‘yin va o‘yinchoqlardan boshlanadi. O‘yinchoqlar esa tarbiya vositasi vazifasini bajaradi. O‘yin va o‘yinchoqlar – bu bola uchun faqat ovunchoq emas. Bu bolaning jismoniy va ruhiy tarbiyasidagi jiddiy omildir. Shuning uchun ham bolalarni axloqli, odobli qilib tarbiya qilishda ota-onalarning e‘tiborli bo‘lishi talab etiladi.”⁵² Barkamol inson salohiyatidagi aqliy fikrlash quvvati bilan amaliy aqlga, shundan so‘ng amaliy aqlni faol aqlga yaqinlashtiradi. Faol aql sohibi esa zakovatli, mukofotga yaqin barkamol insonlar aqli bo‘lib, u moddiylikka bog‘lanmagan, ruhiy, ma‘naviy olami yuksak, mukammal aql egasidir. Bunday odam aqliy, ma‘naviy va jismoniy jihatdan ham eng sog‘lom insondir.

Etikaning boshqa ijtimoiy fanlar bilan aloqadorligi. Maqolada etikaning dinshunoslik, huquqshunoslik, siyosatshunoslik, pedagogika, ruhshunoslik, sotsiologiya, va ekologiya fanlari bilan bog‘liqligi haqida ma‘lumotlar berilgan.

Mavzuning dolzarbligi: Gedonizm (qad.yun. hedone-zavqlanish, rohatlanish)- insonning butun hayot mazmuni rohatlanish, huzurbaxshlikdan iborat, degan g‘oyani ifoda etadigan tushunchadir. Gedonizm ta‘limotining asoschisi Aristippdir.

Evdemonizm (yun.yeudaimonia – baxt-saodat, rohat-farog‘at) – baxt-saodat, rohat-farog‘atni kishilar hayotining oliy maqsadi, deb hisoblaydigan axloqiy yo‘nalishdir. Demokrit va Epikur evdemonizmning yorqin namoyondalaridir. Etikaning kategoriyalari, tamoyillari, me‘yorlari haqida ham ko‘p ma‘lumotlar berilgan.

XULOSA

Har bir insondan umri davomida jamiyatda qabul qilingan urf-odat, an‘ana va qonun-qoidalarga amal qilish talab etiladi. Ana shu jarayonda inson va jamiyat o‘rtasida yuzaga keladigan obyektiv aloqadorlik, ya‘ni ijtimoiy munosabat- xulq-atvor, odob, xatti-harakat, prinsip va normalarning majmuasi axloqning mazmun-mohiyatini tashkil etadi.

Axloq deb, avvalo inson bilan inson, so‘ngra inson bilan jamiyat o‘rtasidagi obyektiv va subyektiv aloqadorliklar tufayli kelib chiqadigan, shaxsiy va umumiy manfaatlarni muvofiqlashtirib turish asosida har bir shaxs, jamoa, ijtimoiy guruh, millat, elatning hayoti va faoliyatini boshqaradigan, tartibga soladigan, yaxshi ezgu niyatlar sari yo‘naltiradigan, qadriyat maqomini olgan muayyan xulq-atvor, odob, xatti-harakat, tamoyil va normalarning majmuiga aytiladi. Forobiy aytganidek, “Daraxtning yetukligi uning mevasi bilan bo‘lganidek, insonning barcha xislatlari ham axloq bilan yakunlanadi”. Adolat ustuvor bo‘lgan jamiyatda axloqli insonlar ko‘payadi, bu jamiyatda barqarorlik hukm suradi va taraqqiyot yuksaladi. Maqolada inson va jamiyat ijtimoiy hayotida axloqning funksiyalari muhim o‘rin egallashi haqida ma‘lumotlar berib o‘tilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Q.Nazarov. Falsafa: Qomusiy lug‘at. T: Sharq, 2004.- 40 b
2. Q.Nazarov. Falsafa asoslari. O‘quv qo‘llanma. T.: O‘zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018. – 266 b

⁵² Сабрина. Этикетнинг олтин китоби.Т.: Янги аср авлоди.2013. – 424б

3. Abdulla Sher. Axloqshunoslik. Darslik. T.: O‘zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. -8 b
4. E.U.Umarov, F.B.Zagirtdinova. Etika. Darslik. T.: Cho‘lpon. 2005. -136 b
5. Aristotel.Etika. E.L.Radlov tarjiması.Izdatelstvo AST. 2021.-416 b
6. D.X.Qodirov. Ijtimoiy ishning etik prinsiplari va qadriyatlari. O‘quv qo‘llanma. T.: “Lesson Press” nashriyoti, 2023 -164 b
7. Сабрина. Этикетнинг олтин китоби. Т.: “Янги аср авлоди нашриети”. 2013. – 424 б

**“YANGI O‘ZBEKISTON ORZUSI G‘OYASI ASOSIDA O‘QUVCHILARNI
VATANPARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA BOY MA’NAVIY
MEROSIMIZDAN FOYDALANISH**

Baxtiyarova Madinabonu Ikrom qizi

TDPU Ijtimoiy - gumanitar fanlar Tarix kafedrası

Ma’naviyat asoslari 101-guruh 1-kurs magistranti

e-mail: @bakhtiyorovamadina@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida olib borilayotgan islohotlar va Yangi O‘zbekiston g‘oyasining o‘quvchi yoshlar ongida vatanparvarlik ruhini singdirishdagi ro‘li keltrib o‘tiladi. O‘rta asr Sharq allomalari, tasavvuf allomalari va tarixiy sarkarda shaxslarning ma’naviy boy merosiga asoslanib ta’lim tarbiya jarayonlarini olib borish batafsil yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, Taraqqiyot strategiyasi-2030, vatanparvarlik, Imom Buxoriy, Abu Rayhon Beruniy, Az Zamaxshariy, So‘fi Olloyor, Naqshbandiy, Paxlovon Maxmud, Jaloliddin Manguberdi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются реформы, проводимые в Республике Узбекистан, и роль идеи Нового Узбекистана в воспитании духа патриотизма в сознании учащейся молодежи. В нем подробно рассматривается реализация образовательных процессов, основанных на богатом духовном наследии средневековых восточных ученых, мистиков и исторических военных деятелей.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, Стратегия развития-2030, патриотизм, Имам Бухарий, Абу Райхан Беруний, Аз Замахшарий, Суфий Аллойор, Накшбанди, Пахловон Махмуд, Джалалуддин Мангуберди.

Annotation: This article discusses the reforms being carried out in the Republic of Uzbekistan and the role of the idea of New Uzbekistan in instilling the spirit of patriotism in the minds of young students. It discusses in detail the implementation of educational processes based on the rich spiritual heritage of medieval Eastern scholars, mystics, and historical military figures.

Keywords: New Uzbekistan, Development Strategy-2030, patriotism, Imam Bukhari, Abu Rayhan Beruni, Az Zamakhshari, Sufi Alloyor, Naqshbandi, Pakhlovon Makhmud, Jalaluddin Manguberdi.